
Recenzovaný článek

Operační prostředí a vybrané funkcionality zpravodajského zabezpečení v Armádě České republiky – příležitosti a výzvy

The Operating Environment and Selected Functionalities of Intelligence Support in the Czech Armed Forces - Opportunities and Challenges

Petr Hlavizna, Radovan Vašíček, Daniele Brugioni

Abstrakt: Článek představuje vybrané funkcionality zpravodajského zabezpečení v Armádě České republiky, které jsou řešeny v kontextu příležitostí a výzev budoucího operačního prostředí. Jeho cílem je v souběžné reflexi současných přístupů Severoatlantické aliance formulovat možnosti realizace zpravodajství, sledování, průzkumu a elektromagnetického boje v národních podmínkách. Vojenské praxi je prezentován směr, jímž lze reagovat na změny v povaze operačního prostředí, včetně změn ve fyzických i nefyzických doménách prostoru bojové činnosti, kterým se musí při zachování nezbytné interoperability přizpůsobit všechny složky moderních vojenských sil. Článek je reakcí na rozdílné a mnohdy ne zcela správné chápání řešené problematiky, se kterým se lze setkat dokonce i mezi specialisty. Shrnuje doposud platné poznatky a navrhuje, kam by se měly diskutované funkcionality ubírat.

Abstract: The article presents selected functionalities of intelligence support in the Czech Armed Forces, which are addressed in the context of opportunities and challenges of the future operating environment. Its aim is to formulate, in parallel reflection with the current approaches of the North Atlantic Treaty Organization, the possibilities of implementing intelligence, surveillance, reconnaissance and electromagnetic warfare in national conditions. Military practice is presented with a direction on how to respond to changes in the nature of the operational environment, including changes in the physical and non-physical domains of the battlespace to which all components of modern military forces must adapt while maintaining the necessary interoperability.

Klíčová slova: Elektromagnetický boj; operační prostředí; průzkum; zpravodajství; zpravodajství, sledování a průzkum.

Key words: Electromagnetic Warfare; Intelligence; Intelligence, Surveillance and Reconnaissance; Operating Environment; Reconnaissance.

ÚVOD

Porozumění operačnímu prostředí (operating environment – OE), Severoatlantickou aliancí (North Atlantic Treaty Organization – NATO) definovanému jako „*souhrn podmínek, okolností a vlivů, které ovlivňují použití schopností a působí na rozhodování velitele*“¹, je zásadním předpokladem pro úspěšné vedení bojové činnosti vojenských sil členských států Aliance v kterékoliv z dnes uznávaných operačních domén. Těmito doménami jsou z pohledu NATO vzduch, země, moře, kybernetický prostor a vesmír.² Získání včasných a věrohodných informací o charakteru těchto domén jsou stejně jako schopnost deskripce, analýzy a predikce trendů ovlivňujících jejich rozvoj nezbytnou, nikoliv však postačující, podmínkou k holistickému pochopení OE. Zkušenosti z posledních vojenských konfliktů ukazují, že znalost fungování vnitřních souvztažností mezi jednotlivými součástmi OE je při vedení vojenských operací a vojenských tažení kritická. Důvodem jsou složitost, variabilita i dynamika změn současného, ale i budoucího OE, způsobené zejména postupnými dopady nových přelomových technologií, transformací potenciálu i schopností jednotlivých aktérů záměrně i neúmyslně v něm působit, implementací jejich nových módů operandi, existencí nových, ale i perzistencí některých původních hrozeb apod. Všechny výše uvedené faktory budou zcela jistě v budoucím OE kontinuálně a velmi pravděpodobně mnohdy i současně přítomny, přičemž se stanou z důvodu své komplementarity nejenom zdrojem příležitostí, ale i výzvami pro všechny zúčastněné.

OE budoucnosti bude zcela bezpochyby spjata i s narůstajícími možnostmi získávání dat a informací, na jejichž základě a s jejichž využitím lze vytvářet pro činnost velitelů a štábů kriticky důležité zpravodajské informace. Situační povědomí udržované na nepřetržitě „*znalosti prvků v prostoru bojové činnosti*“³, která je pro velitele a jejich štáby potřebná k přijetí vojenských rozhodnutí dnes i v budoucnu, je založeno na datech, informacích a z nich vytvářených zpravodajských informacích. Jejich již dnes odhadovaný enormní nárůst povede s pravděpodobností hraničící téměř s jistotou ke vzniku výzev, s nimiž se budou potýkat všechny zpravodajské štáby. Velká data, jimiž se „*rozumí shromážděné datové sady, které jsou tak velké a složité, že ke zpracování vyžadují nové technologie, například umělou inteligenci*“⁴, tak budou pravděpodobně jen jedním z mnoha komplementárních apelů formulovaných vojáky v souvislosti s potřebami reakce na měnící se charakter budoucího OE. Pokud na ně nebudou ozbrojené síly připraveny včas a adekvátním způsobem reagovat, dojde u nich zcela jistě ke ztrátě schopnosti získání

1 *Record 874 - OE: NATO Term* [online]. NATO Standardization Office, 2023 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z: <https://1url.cz/Rr3YN>.

2 NATO's approach to space. In: *NATO's ACT* [online]. Norfolk VA: NATO Allied Command Transformation, c2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://1url.cz/7uest>.

3 AČR. AAP-06, *Slovník NATO s termíny a definicemi A/F/Č* verze, aktualizovaná exportem z NATOTerm k 31. 12. 2022. [online]. Praha: Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, Odbor obranné standardizace, 2023 [cit. 2023-07-29], s. 279. Dostupné z: <https://1url.cz/ouQBW>.

4 Velká data (big data): definice, výhody a výzvy (infografika). *Evropský parlament* [online]. 2023, 2023 [cit. 2023-07-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/8uQBQ>.

v taktice tolik důležitého momentu překvapení a tím i dost možná k podstatnému ovlivnění jejich celkové operační pohotovosti (operational readiness). „*Připravenost jednotky, sestavy, zbraňového systému nebo techniky/materiálu plnit bojové úkoly, úkoly nebo funkce, pro které jsou organizovány nebo určeny*“⁵, jak je operační pohotovost v NATO chápána, by tak mohly být při nedostatku vůle či ochoty reagovat na výzvy budoucího OE hypoteticky ovlivněny, či dokonce dočasně nebo trvale paralyzovány.

1 METODY A DATA

Navzdory skutečnosti, že tento článek lze v souladu s redakčním standardem řadit spíše mezi články přehledové, bylo ve spojitosti s jeho vytvořením řádně použito příslušných metod vědecké práce, jako je terénní šetření vedené prostřednictvím neformálních rozhovorů se specificky vybranými respondenty (odborníky na oblast zpravodajské podpory, průzkumu a sledování a elektromagnetického boje), brainstormingu a panelové diskuse. Výstupy terénního šetření posloužily autorům článku k formulaci podpůrného textu, který byl následně předložen panelu expertů k jeho validaci. Výsledný produkt autoři článku použili v roce 2022 jako neklasifikovaný vstup pro tvorbu vojenského předpisu Zprav-1-1, Zpravodajské zabezpečení v Armádě České republiky. Protože tento vojenský předpis je ve své finální podobě klasifikován jako dokument obsahující informace „pro služební potřebu“, není úmyslem autorů (a ani to není možné) z něj podobu finálního textu, včetně definic, citovat. Níže uvedený text tak poskytuje čtenáři možnost částečného seznámení se s východiskem pro tvorbu Zprav-1-1, přičemž byl ve vztahu k vybraným funkcionalitám zpravodajského zabezpečení v Armádě České republiky (ZZ AČR) doplněn o příležitosti a výzvy, reflektující proměnný charakter operačního prostředí.

2 DŮLEŽITOST RELEVANTNÍHO A KOMPLEXNÍHO HODNOCENÍ OPERAČNÍHO PROSTŘEDÍ

Důležitost OE je dána vlastní závislostí každého z aktérů na jeho existenci. Pro jakékoliv vojenské síly představuje porozumění OE pochopit, jak může být toto prostředí využito ve prospěch vlastní vojenské operace a zároveň použito k cílenému působení na ostatní aktéry. Budoucí vojenské operace NATO, ať už se bude jednat o tzv. multidoménové operace (multi-domain operations) či nikoliv, budou v kontextu budoucího bojiště vedeny paralelně ve fyzických (námořní prostor; pozemní prostor; vzdušný a kosmický prostor) i nefyzických (informační prostředí; elektromagnetické spektrum; kybernetický

⁵ AČR. AAP-06, *Slovník NATO s termíny a definicemi A/F/Č* verze, aktualizovaná exportem z NATOTerm k 31. 12. 2022. [online]. Praha: Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, Odbor obranné standardizace, 2023 [cit. 2023-07-29], s. 223. Dostupné z: <https://1url.cz/ouQBW>.

prostor; čas) doménách prostoru bojové činnosti (battlespace) ⁶. Velké množství aktérů, kteří budou záměrně nebo neúmyslně schopni přímo či nepřímo ovlivňovat výsledný charakter budoucího OE bude nepřetržitě zdrojem tlaku vyvíjeného na všechny zpravodajské štáby NATO, Českou republiku (ČR), resp. Armádu České republiky (AČR) nevyjímaje. Enormní množství dat a informací, které budou muset být v souvislosti s činností těchto aktérů shromažďovány, tříděny, analyzovány, hodnoceny i interpretovány, bude vyžadovat v porovnání se současností mnohem rychlejší procesy, jež v rámci poskytované zpravodajské podpory dokážou zpracovat objemově velká data. Tento trend ale zcela určitě nebude v souvislosti s poskytovanou zpravodajskou podporou jediným.

Aby bylo možné objektivně zhodnotit silné a slabé stránky vojenských úkolových uskupení (ÚU) či vojenských jednotek, nalézt příležitosti pro jejich efektivní použití a specifikovat hrozby, na něž budou muset v konkrétním typu vojenské operace umět jejich velitelé adekvátně reagovat, je nezbytné, aby došlo ke komplexnímu pochopení charakteru OE včetně specifik prostorů bojové činnosti, které jsou jeho součástí. Zkušenosti získané vedením různých typů vojenských operací v posledních desetiletích vedly vojenské štáby k nutnosti získat schopnost nejenom holisticky porozumět OE na operační úrovni velení, ale i umět znalosti o jeho jednotlivých relevantních součástech adekvátně přenést do podmínek úrovně taktické. Osvojení si tohoto přístupu využívajícího informace o OE pro potřeby taktických velitelů ale nenahrazuje požadovanou schopnost porozumět bojišti, resp. konkrétnímu prostoru bojové činnosti, ve kterém je pak fyzicky taktickými veliteli vedena bojová činnost. Pro zpravodajské štáby je tedy při vedení vojenské operace nezbytné budovat si a udržovat kontinuální povědomí o obou z nich, tj. jak o OE, tak i o prostoru bojové činnosti.

Přestože lze k jednotlivým součástem OE přistupovat odděleně, je z pohledu dnes prosazovaného multidoménového přístupu k vedení vojenských operací bezpodmínečně nutné, aby tyto součásti byly vnímány vzhledem k potřebám vytvoření tzv. synergického efektu. Jedině s jeho pomocí totiž mohou vojenské síly při vedení bojové činnosti dosáhnout potřebné převahy jak v místě, tak i čase a tím si mohou vytvořit vhodné podmínky ke splnění vlastního konečného cíle vojenské operace. V této souvislosti je nutné zdůraznit, že vojenské síly, chtějí-li být v plánování a vedení bojové činnosti úspěšné, nesmějí opomenout jakoukoliv součást OE. Nesprávnost v praxi mnohdy na taktické úrovni viděného, tj. spojování chápání OE pouze s doménami, ve kterých mají jednotlivé ozbrojené síly své druhy vojenských sil, je neoddiskutovatelná. Jako příklad lze uvést vnitrozemské státy, které i když nemají námořnictvo, nejsou automaticky chráněny před potenciálními hrozbami, které mohou přijít z námořní domény. I pro ně je tedy nutné se OE zabývat holisticky, v kontextu všech jeho součástí.

⁶ NATO. *AJP-3, Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations* [online]. Ed. C, ver.1. Brussels: NATO Standardization Office, 2019 [cit. 2019-05-05], s. C-2–C-3. Dostupné z: <https://1url.cz/erLtl>.

3 ZPRAVODAJSKÉ ZABEZPEČENÍ V ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY A JEHO SOUVZTAŽNOST S OPERAČNÍM PROSTŘEDÍM

S možnými konsekvencemi budoucího OE musí počítat i AČR, zejména pak zpravodajské štáby jednotlivých úrovní a stupňů velení a řízení (command and control – C2). Výzvám i příležitostem budoucího OE tak musí být tyto štáby připraveny čelit celou šíří ZZ AČR⁷, tj. v dnes zde integrovaných oblastech zpravodajství, průzkumu, elektromagnetického boje, geografického a hydrometeorologického zabezpečení.⁸ S důsledným respektováním pravidel ochrany utajovaných informací je ale v současnosti žádoucí, aby diskuse k příležitostem a výzvám budoucího OE projektovaným do jednotlivých součástí ZZ AČR byla zahájena i napříč širší odbornou veřejností a nebyla vedena jen mezi odborníky ZZ AČR. K jednotlivým součástem ZZ AČR by se totiž neměli vyjadřovat výhradně ti, jimiž je tato zpravodajská podpora poskytována, ale také ti, pro něž je tato část bojové podpory určena. Na ZZ AČR by mělo být tedy v této souvislosti nahlíženo jako na nástroj umožňující generování konkrétních dílčích schopností, které musejí cíleně podpořit velitele a štáby vojenských ÚÚ či jednotek. Praxe ukazuje, že je mnohdy v této souvislosti lépe hovořit o funkcionalitách, protože tyto mají schopnost sloučit některé dílčí schopnosti ZZ AČR do funkčních celků, jež plní v oblastech poskytované bojové podpory specifické role.

Současné poznatky z dnes tolik diskutovaného konfliktu na Ukrajině ukazují, že lze velmi pravděpodobně některé procesy i přístupy v poskytování zpravodajské podpory bojovým jednotkám zefektivnit a optimalizovat. Je ale velmi žádoucí, aby tyto kroky byly provedeny až po důkladné analýze všech konsekvencí, přičemž musí být nejenom reflektovány zkušenosti z tohoto konfliktu, ale i důsledně respektovány závazky členských států NATO vzhledem k podílu na kolektivní obraně a také kontext vlastního (národního) přístupu k vedení bojové činnosti. V této souvislosti nesmí být opomenuta zejména otázka interoperability, jejíž přesah je mezi vojenskými silami členských států NATO nutno zachovat jak v rovině doktrinální, tak i operační, taktické, technické apod.

K celkovému posouzení reálných schopností vojenských jednotek a ÚÚ je vždy nutno přistupovat objektivně. Jejich bojová síla je dána nejenom vlastními bojovými možnostmi tvořenými vzájemně provázanou „fyzickou, morální a konceptuální složkou“⁹, ale také společnými funkcemi, které umožňují vizualizovat, synchronizovat, integrovat a řídit společné vojenské operace. Tyto společné funkce zahrnující „C2, zpravodajství, manévr, palbu, informace, civilně-vojenskou spolupráci, udržitelnost a ochranu sil“¹⁰ pak zásadním způsobem ovlivňují celkovou generovanou bojovou sílu. Přestože ani ta ještě

⁷ ŘÍHA Josef. Konceptualizace zpravodajské terminologie. Vojské rozhledy. 2020, 29 (2), 020-036. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Dostupné z: <https://1url.cz/huQaL>.

⁸ *Koncepce výstavby Armády České republiky 2030*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VĚH Praha, 2019. ISBN 978-80-7278-789-0, s. 21. Dostupné také z: <https://1url.cz/1ruW1>.

⁹ NATO. *AJP-3.2, Allied Joint Doctrine for Land Operations* [online]. Brussels: NATO Standardization Office, 2022 [cit. 2022-05-03], s. 17. Dostupné z: <https://1url.cz/lrPRK>.

¹⁰ Ibid., s. 48–49.

neposkytuje definitivní záruku vítězství a úspěchu v dosažení stanoveného konečného stavu jakékoliv vojenské operace, měly by být všechny tyto společné funkce podpořeny jednotlivými dílčími schopnostmi. Při řešení OE budoucnosti ve vztahu k AČR a zpravodajské podpoře realizované prostřednictvím ZZ AČR je vhodné zvolit přístup odkazující na již zmíněné funkcionality. Protože se jedná o velmi komplexní a obsáhlou problematiku, je níže uvedený text věnován pouze vybraným funkcionalitám ZZ AČR, tzn. zpravodajství; průzkum; zpravodajství, sledování a průzkum; elektromagnetický boj.

4 FUNKCIONALITY ZPRAVODAJSKÉHO ZABEZPEČENÍ V ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY A JEJICH HLAVNÍ ÚKOLY

Náhled na vybrané funkcionality ZZ AČR uvedený v oddílech kapitoly 4 byl zpracován převážně na základě analýzy odborné domácí i zahraniční literatury, včetně vojenských publikací a předpisů AČR a NATO. Jeho účelem bylo stručně a zřetelně formulovat skutečnosti týkající se některých funkcionalit ZZ AČR, které, jak ukazují poznatky akademických pracovníků (AP) Katedry zpravodajského zabezpečení (K-111) Univerzity obrany, nejsou vždy chápány jednotně ani mezi odbornou komunitou ZZ AČR, natož pak mezi ostatními vojáky. Výše uvedené tvrzení je podloženo dlouhodobou výzkumnou činností vedenou AP K-111 v oblasti vojenských předpisů a vojenských doktrín zaměřených na zpravodajství, průzkum a sledování, elektromagnetický boj, elektromagnetické operace a kybernetické a elektromagnetické aktivity. Stejně tak se opírá o výsledky řady kvalitativních rozhovorů vedených metodami rozhovorů pomocí návodů a neformálních rozhovorů s příslušníky AČR nejen v rámci kurzů, konferencí a workshopů pravidelně pořádaných K-111, ale i v rámci účasti na národních a mezinárodních cvičeních od roku 2018 (Screeener 2018, Unified Vision 2018, Unified Vision 2020, Ghost Hunters 2022).

4.1 ZPRAVODAJSTVÍ

Zpravodajství je záměrná a systematická činnost zpravodajských štábů AČR, zaměřená na tvorbu zpravodajských informací (základních (tj. referenčních) i aktuálních). Ty jsou primárně vytvářeny jako všezdrojový nebo vícezdrojový zpravodajský produkt, využitelný pro podporu velitelů a štábů AČR všech úrovní C2 a jim podřízených jednotek. Tvorba těchto zpravodajských produktů je založena na realizaci zpravodajského cyklu, který je ve svých fázích řízení a shromažďování provázán s průzkumnými orgány, senzory či procesem zpravodajství, sledování a průzkumu (intelligence, surveillance, reconnaissance – ISR). Jejich úkolem je shromažďovat data a informace od jednotlivých zdrojů a tyto předávat zpravodajskému štábu ke zpracování. Z hlediska podpory plánování, přípravy, provedení a kontinuálního hodnocení vojenské operace je pak zpravodajský cyklus vždy funkčně provázán s operačním cyklem součásti, v její organizační struktuře se zpravodajský štáb odpovědný za kontinuální realizaci jednotlivých fází tohoto zpravodajského cyklu nachází. Návaznost a podpora ostatních funkčních procesů a vojenských

aktivit (např. targeting / získávání cílů, podpora informačních operací, včasná výstraha, hodnocení situace, zpravodajský odhad, zajištění kontinuálního povědomí o situaci, vyhodnocování ztrát způsobených bojem atd.) je potom závislá na konkrétní situaci a úkolu, který je zpravodajským štábem plněn.

4.2 PRŮZKUM

Průzkum je bojový úkol, prováděný v podmínkách AČR průzkumnými orgány nebo jednotkami jednotlivých druhů vojenských sil v rozdílných prostředích, na různých úrovních velení, se zapojením jednotlivých sil a jejich prostředků a způsobem, specifickým pro zjišťování charakteristik objektů zájmu. Při vedení průzkumu je využíváno široké spektrum technických prostředků a technologií. Průzkumná činnost je realizována nejenom vizuálním pozorováním, ale i jinými metodami zjišťování dat a informací o cílech, silách a prostředcích nepřítele a jeho činnostech, přičemž jsou rovněž shromažďována data a informace, které se týkají meteorologických, hydrologických, geografických nebo civilních charakteristik určitého prostoru. Průzkumná činnost je realizována v souladu s požadavky zpravodajského štábu, reagujícího na informační požadavky velitele.

4.3 ZPRAVODAJSTVÍ, SLEDOVÁNÍ A PRŮZKUM

ISR je zpravodajským štábem řízená činnost, která je samostatně realizovaná silami a prostředky ISR, plnícími jednotlivé úkoly v rámci jednotlivých kroků procesu ISR. Zpravodajský štáb ve vazbě k silám a prostředkům ISR zajišťuje tzv. ISR synchronizaci a ISR integraci. Úkolem ISR synchronizace je sladit požadavky velitele na informace (jak z pohledu zpravodajství, tak i vševojskového použití) s reálnými schopnostmi ISR. Tyto schopnosti musejí být ve prospěch velitele vyplánovány tak, aby výstupy ISR byly zpravodajské či operační části štábu předkládány včas a v požadované formě, přičemž by nemělo docházet k redundantnímu či jinak neefektivnímu vyčleňování sil a prostředků ISR. Úkolem ISR integrace je pak provázání činností sil a prostředků ISR s operačním plánem. Tyto činnosti souvisejí s realizací jednotlivých kroků ISR procesu, přičemž v případě ISR integrace jde konkrétně o naplnění kroku shromažďování procesu ISR. Hlavním úkolem ISR je na základě požadavků na informace zabezpečit nepřetržité poskytování dat, informací a jednozdrojových aktuálních zpravodajských informací pro použití ve zpravodajství či přímou vševojskovou podporu vedené vojenské operace. V podmínkách AČR jsou rovněž zpravodajskému štábu velitele poskytovány mezi výstupy ISR i vícezdrojové aktuální zpravodajské informace a základní (referenční) zpravodajské informace. Tyto schopnosti jsou zajištěny rozšířenými analytickými schopnostmi jednotky ISR AČR, které jsou v praxi získané vytvořením unikátní vnitřní organizační struktury jednotky ISR nebo prostřednictvím její tzv. vzdálené podpory (reach back).

4.4 ELEKTROMAGNETICKÝ BOJ

Elektromagnetický boj (electromagnetic warfare – EW) ¹¹ je možné chápat jako schopnost, založenou na kombinaci jeho činností nebo opatření defenzivního, ofenzivního a informačního charakteru. Pomocí činností a opatření EW mohou vojenské síly dosáhnout převahy v elektromagnetickém spektru (electromagnetic spectrum – EMS). EW je tedy cílenou vojenskou činností v EMS, s jejíž pomocí mohou vojenské síly podstatným způsobem ovlivnit jakoukoliv z operačních domén, ve které vedou svoji bojovou činnost. O EW je ale také možno hovořit jako o funkcionalitě, jejíž naplňování není z pohledu dnešního chápání vedení bojové činnosti pouze úkolem personálu EW. U činností, opatření a úkolů sil a prostředků EW je nutné zajistit nejenom efektivní řízení, vzájemnou koordinaci a řádnou synchronizaci s bojovými činnostmi podporovaných vojenských sil, ale i jejich nezbytnou dekonflikci s aktivitami všech ostatních součástí vlastních i spřátelených vojenských sil v EMS. Jen tak lze totiž dosáhnout v určitém místě a čase v EMS převahu nad nepřítelem. Přestože je EW z pohledu organizace C2 AČR v odborné gesci její zpravodajské součásti (Sekce zpravodajského zabezpečení AČR Ministerstva obrany), jeho úkoly, činnosti a opatření zůstávají stejné, jako je tomu v NATO, i když tam je odborná gesce přiřazena operační součásti. To ale neznamená, že výstupy EW nejsou v NATO pro podporu zpravodajství využívány, nebo že EW v AČR nemusí mít přímou vazbu na operační prvky štábu řídící vojenské operace. Stejně tak to ale neznamená, že schopnost sil a prostředků EW informačně podporovat zpravodajství bude nadřazena jejich primárnímu předurčení, postavenému na schopnostech využití elektromagnetické energie k rozpoznávání bezprostředních hrozeb v elektromagnetickém prostředí (EME), k zabránění nebo omezení efektivního využití EMS nepřítelem a k zajištění jeho účinného využití vlastními prostředky.

5 SOUVZTAŽNOST VYBRANÝCH FUNKCIONALIT ZPRAVODAJSKÉHO ZABEZPEČENÍ V ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY S OPERAČNÍM PROSTŘEDÍM

Náhledem na vybrané funkcionality ZZ AČR byl v kapitole 4 ukotven teoretický základ, s jehož využitím je v oddílech kapitoly 5 specifikována souvztažnost těchto funkcionalit s operačním prostředím. K jeho hodnocení bylo pro účely formulace přistoupeno z pohledu blízké budoucnosti, tzn. s reflexí aktuálních příležitostí a výzev, před kterými AČR i ostatní vojenské síly členských států NATO v současnosti stojí.

¹¹ AČR. AAP-06, *Slovník NATO s termíny a definicemi A/F/Č* verze, aktualizovaná exportem z NATOTerm k 31. 12. 2022. [online]. Praha: Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, Odbor obranné standardizace, 2023 [cit. 2023-07-29], s. 112. Dostupné z: <https://1url.cz/ouQBW>.

5.1 ZPRAVODAJSTVÍ

Důležitým úkolem zpravodajství je přispívat k budování a udržování situačního povědomí jako kritického předpokladu efektivního C2. Vzhledem k rostoucímu trendu multiplikace hrozeb v OE lze očekávat, že budoucí vojenské operace multidoménového charakteru budou klást mnohem vyšší nároky jak na rychlost rozhodovacího procesu, tak i jeho adaptabilitu a flexibilitu. To bude mít za následek nejen nárůst počtu zpravodajských požadavků a žádostí o informace, ale i potřeb dostatečně rychle zajistit další zpravodajské produkty, adekvátně reagující na hrozby a činnosti všech relevantních aktérů vojenské operace v OE i napříč všemi fyzickými i nefyzickými doménami prostoru bojové činnosti. Včasné, přesné a srozumitelné zodpovězení zpravodajských požadavků a žádostí o informace pak bude společně s kontinuálním poskytováním validních zpravodajských odhadů kritickou schopností každého zpravodajského štábu. Aby zpravodajský personál dokázal efektivním způsobem podporovat vedení vlastní bojové činnosti v příslušné operační doméně, bude muset tuto schopnost nejen vybudovat, ale také dlouhodobě udržet napříč všemi operačními doménami.

Výše popsaná situace vzhledem ke schopnostem a nárokům kladeným na zpravodajské štáby bude aplikovatelná i do podmínek AČR. Přestože je zřejmé, že z pohledu AČR nejsou například její ambice ve schopnostech vedení vojenských operací v námořní doméně vůbec prioritou, neznamená to, že zpravodajské štáby AČR budou doménu moře ignorovat. Z hlediska holistického přístupu k OE totiž musí být adekvátním způsobem připraveny reagovat i na hrozby přicházející z této domény. Jak již bylo zmíněno v kapitole 2, činnost nepřátel a jiných relevantních aktérů v této doméně totiž může teoreticky ovlivnit i činnosti AČR v ostatních operačních doménách, které armáda považuje za upřednostňované, a ve kterých je kontinuálně připravována plánovat a vést svoji bojovou činnost. Vše výše uvedené nebude v kontextu plánování a vedení vojenských operací platit pouze pro operační úroveň C2 AČR, ale i pro jednotlivá komponentní velitelství AČR na taktické úrovni, jejichž zpravodajské požadavky již nebudou zahrnovat pouze příslušnou bojovou doménu spadající do operační působnosti daného komponentního velitelství, jak tomu často bylo v minulosti. Strategická úroveň C2 AČR pak bude muset ve vazbě na své úkoly a určení svoje zpravodajské požadavky a žádosti o informace specifikovat tak, aby byla požadovaným způsobem informačně zabezpečena pro následnou formulaci a realizaci strategického řízení a vedení (direction and guidance).

Zpravodajské produkty budou muset být vždy zpravodajským personálem kontextualizovány vzhledem k potřebám koncového uživatele (adresáta). To znamená, že do zpravodajských informací budou plně integrovány všechny relevantní domény OE, přičemž obsah zpravodajských produktů nebude omezován jak do detailu, tak ani stupně jejich utajení, daných systémovými možnostmi zpravodajského štábu. Pro adresáta tudíž nebude podstatné dílčí hodnocení situace v jednotlivých fyzických a nefyzických doménách prostoru bojové činnosti, nýbrž bude požadovat hodnocení celkového efektu vedeného z jedné či více těchto domén na jeho vlastní bojovou činnost. Takový přístup k realizaci zpravodajství dále umožní efektivnější hodnocení rizik založené na prioritizaci hrozeb, přesnější hodnocení schopností a účinků jednotlivých aktérů, identifikaci těžišť

a výhodných příležitostí napříč více doménami OE a v neposlední řadě také komplexnější a detailnější tvorbu variant činnosti nepřítele ve více těchto doménách.

Tímto způsobem pak bude možné zpravodajsky podpořit vedení vojenských operací napříč více operačními doménami a bojišti s cílem překonat silné stránky nepřítele tím, že bude vystaven několika operačním a/nebo taktickým dilematům současně. Toho bude dosaženo sdružením schopností napříč doménami, prostředími a funkcemi v čase a prostoru, jež umožní splnění operačních a taktických cílů a dosažení konečného stavu vojenské operace.

5.2 PRŮZKUM

Průzkum je nutno vzhledem k budoucímu OE chápat jako záměrnou činnost, jejímž úkolem je zjistit a předat data a informace o objektech průzkumu, potřebné pro rozvíjení úspěchu vlastních vojenských sil v kterékoliv z operačních domén. Přestože průzkumná činnost podporuje bojovou činnost vlastních vojenských sil v konkrétní operační doméně, neznamená to, že by k průzkumu nemohly být využity všechny fyzické a nefyzické domény prostoru bojové činnosti. Vždy je ale nezbytné, aby byla průzkumná činnost realizována dostatečně erudovaným a vycvičeným personálem, který splňuje všechny zákonné podmínky související s provozem průzkumné techniky. Zároveň je také nutné, aby byl v AČR k vedení průzkumu vždy používán vojenský materiál, který je oficiálně zaveden do užívání v resortu Ministerstva obrany ČR ¹².

Reálných výzev, jimž mohou být průzkumné orgány AČR v souvislosti s plněním úkolů průzkumu v OE současnosti vystaveny, je velké množství. Vycházejí zejména:

- z vlastních schopností plánování a vedení průzkumu;
- ze způsobilosti a odborných znalostí a dovedností personálu plnícího úkoly průzkumu;
- z dostupnosti technických prostředků průzkumu a technologií jimi využívaných;
- z rozměrů, charakteru bojiště a prostorů, ve kterých je konkrétnímu průzkumnému orgánu nařízeno vést průzkumnou činnost;
- ze specifik daných konkrétními pravidly vedení bojové činnosti apod.

Rychle se měnící charakter OE tak klade společně s multiplikovanými hrozbami vysoké nároky na personál AČR provádějící průzkum. Ty jsou dány nejen samotnou náročností plánovat činnost průzkumných orgánů, nebo plnit průzkumné úkoly přímo na bojišti, ale i mnoha ostatními faktory, které s průzkumnou činností ať již přímo, nebo nepřímo souvisejí. Mezi tyto faktory lze zařadit:

- rostoucí požadavky na řízení průzkumu, které musí být dostatečně flexibilní, přiměřeně robustní a odpovídajícím způsobem chráněné proti cílenému kinetickému i nekinetickému působení nepřítele;

¹² ŽÁRSKÝ, Petr, HLAVIZNA a Jakub HNIDKA. Využitelnost multikoptér v Armádě České republiky. *Vojenské rozhledy*. 2022, 31 (2), 106-120. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line), s. 115. Dostupné z: <https://url.cz/ruQpH>.

- bezpodmínečnou nutnost včasného a nezřídka i utajovaného předávání zjištěných průzkumných dat a informací, která musí být adekvátně řešena i z pohledu zajištění záložního, ale přesto dostatečně spolehlivého spojení;
- potřebu plnohodnotného využití takticko-technických schopností používaných technických prostředků průzkumu, realizovanou při zajištění všech předpokladů jejich bezpečného provozu a použití;
- značnou finanční, časovou, znalostní a dovednostní náročnost průzkumu, související i s nutností vytvoření odpovídajících podmínek pro výcvikovou činnost;
- náročné materiální a technické zabezpečení průzkumu, včetně servisu, oprav a údržby speciální průzkumné techniky atd.

V souladu s výše uvedeným je skutečností, že současný charakter OE zcela zásadním způsobem změnil požadavky na průzkum a průzkumné orgány, podporující bojovou činnost vlastních vojenských sil v konkrétní operační doméně. Zavádění nových druhů a typů průzkumné techniky do užívání AČR vyvolalo společně s implementací moderních technologií do těchto prostředků potřebu hledat nové, inovativní způsoby vedení průzkumné činnosti. Lze očekávat, že i nadcházející změny v charakteru budoucího OE nepovedou ke snížení jakýchkoliv nároků na průzkum, průzkumnou techniku ani na průzkumnou činnost jako takovou. Vysoce pravděpodobnými budou rovněž stále častější změny v taktice vedení průzkumné činnosti. Erudice a vycvičenost personálu AČR tak budou i nadále zcela klíčovými činiteli, které zásadním způsobem ovlivní kvalitu poskytované průzkumné informace, ať již byla získána průzkumem v jakékoliv z fyzických i nefyzických domén prostoru bojové činnosti. Požadavky, se kterými se bude muset AČR v souvislosti s personálem a průzkumnou činností potýkat, tak budou spojeny nejen s vysokými nároky na fyzickou připravenost a taktické dovednosti vojáků. Velká pozornost bude muset být věnována i teoretickým znalostem, a to jak ve vazbě na orientaci v budoucím OE, tak i technické znalosti z oblasti optoelektroniky, elektrotechniky, informační techniky, či aplikované fyziky.

5.3 ZPRAVODAJSTVÍ, SLEDOVÁNÍ A PRŮZKUM

Popsat charakteristické znaky soudobého bojiště není vůbec jednoduchý úkol. Důvodem je skutečnost, že každá vojenská operace má svá specifika, která se v závislosti na čase a vzájemné interakci jednotlivých součástí OE neustále mění. Nepatrným výčtem mnoha dalších, vlastní vojenské síly ohrožujících, faktorů jsou:

- poměrně snadná dostupnost sofistikovaných technických prostředků a technologií, které již nejsou více vázány na použití výhradně vojenskými aktéry;
- široké spektrum hrozeb působících nejen proti vlastním a spřáteleným vojenským silám, ale i aktérům třetích stran vojenských konfliktů;
- reálné riziko přímého vojenského konfliktu jak s technicky a technologicky vyspělejším, početně silnějším či lépe vycvičeným nepřítelem, tak i s jeho mnohdy vysoce motivovanými podporovateli, vybavenými sice morálně zastaralou, ale o to více dnešním zbraňovým systémům odolávající technikou;

- kontinuální skryté nebo naopak otevřené působení na přímé i nepřímé aktéry vojenského konfliktu, realizované prostřednictvím do detailu promyšlených informačních či psychologických operací, kde dezinformace a propaganda jsou obvyklými nástroji manipulace, zastrasování či prosazování vlivu.

Čelit těmto ohrožením a udržet si nejenom potřebné schopnosti informační převahy, ale i prediktivního zpravodajského hodnocení OE je výzva, která stojí před všemi regulačními armádami světa. Zajistit jim ze složitého OE potřebná data a informace pomáhají vlastní síly a prostředky ISR.

Zkušenosti z vojenských konfliktů nedávné minulosti i z mnohonárodních vojenských cvičení NATO ukazují, že problémem současnosti není ve většině případů samotná dostupnost vojenské techniky ISR či množství získaných dat a informací. Opravdovým problémem je spíše celková dosažená schopnost jednotek ISR komplexně poskytovat na základě požadavků na informace vlastním vojenským silám relevantní data, informace a jednodzdrojové zpravodajské informace, a to nepřetržitě, včas a v potřebné kvalitě. Ukazuje se, že této schopnosti nelze dosáhnout jen díky standardně vycvičenému personálu, který neumí víc, než jen ovládat danou techniku sledování a průzkumu, či sice zvládá pracovat s daty a informacemi, ale k tvorbě zpravodajských výstupů pro podporu vlastních vojenských jednotek přistupuje způsobem drilu.

Ke skutečnému naplnění schopnosti komplexního poskytování bojové podpory v oblasti ISR může dojít pouze za předpokladu, že jednotky ISR mají dobře vycvičený a vzájemně sladěný personál. Ten musí být schopen nejenom plnohodnotně využívat takticko-technické schopnosti sil a prostředků ISR, ale i ochotně, agilně a konstruktivně přistupovat k naplňování požadavků, které jsou na ISR jako na celek kladeny. K tomu musí mít jednotka ISR zároveň precizně zvládnutý management řízení a úkolování vlastních sil a prostředků ISR a být schopna dlouhodobě zpracovávat a vytvářet validní databázové výstupy, které následně cíleně využívá pro informační podporu své vlastní činnosti. Právě vycvičený personál, validní aktuální databáze a flexibilní management řízení a úkolování jsou pravděpodobně činiteli, určujícími skutečnou hodnotu schopností a použitelnosti konkrétních jednotek ISR ve vojenských operacích.

Výše uvedené naznačuje, že jednou z kriticky důležitých funkčních proměnných pro naplnění funkcionality ISR bude interoperabilita. Tu je třeba chápat nejenom v kontextu zajištění vnitřního fungování jednotky ISR, ale i z pohledu začlenění celé jednotky ISR nebo jejích dílčích součástí do bojových jednotek, pro které je tímto způsobem ze strany ISR poskytována bojová podpora. Pro všechny vojenské síly, AČR nevyjímaje, je nezbytné si uvědomit, že k úspěšnému dosažení konečného stavu vojenské operace nedojde ani s nejlépe vycvičenou a vybavenou jednotkou ISR, pokud s jejími výstupy a schopnostmi nebude jí podporovaná bojová jednotka umět adekvátně pracovat.

AČR přistupuje k budování vlastních schopností ISR v kontextu požadavku NATO. Už nyní jsou síly a prostředky jednotky ISR AČR schopné podporovat nejenom bojové jednotky AČR, ale navíc aktivně participují i na podpoře vojenských operací NATO. Praktické zkušenosti z účasti AP K-111 na vojenských cvičení NATO ověřily, že AČR je prostřednictvím své jednotky ISR připravena plnohodnotně poskytnout a sdílet své analytické schopnosti ve prospěch alianční operace, např. v rámci konceptu tzv. „federated PED“ (tj. schopnost koordinovaně zpracovat (process – P) data a informace, tyto využít (exploit – E) ve prospěch tvorby ISR výstupů a tyto následně šířit (disseminate – D), přičemž

participace na zmíněném procesu není realizována pouze jednou ISR entitou). I z tohoto důvodu je bezpodmínečně nutné, aby AČR adekvátně reflektovala měnící se charakter výzev budoucího OE a aby stávající schopnosti poskytování zpravodajské podpory aliančních sil zůstaly nejen zachovány, ale byly především efektivně rozvíjeny.

5.4 ELEKTROMAGNETICKÝ BOJ

EW je svázán s aktivitami nejen vojenských, ale i ostatních aktérů OE v EME, resp. EMS. Přestože EMS není z pohledu NATO v současnosti samostatnou operační doménou, neznamená to, že by Aliance nebo její členské státy při plánování a vedení svých vojenských operací roli a důležitost EMS a EME, jakkoliv podceňovaly. EMS je vnímáno jako nefyzická doména prostoru bojové činnosti¹³, ze které lze cíleně působit na všechny aktéry jednotlivých domén OE. Tato skutečnost vymezuje důležitost EW pro vedení vlastních operací v kterékoliv operační doméně, resp. v kterékoliv doméně prostoru bojové činnosti. Význam EW a nutnost se jím zabývat jsou přímo úměrné aktuální složitosti a charakteru EME v místě vojenské operace, míře závislosti vlastních vojenských sil na využívání EMS, záměru dosáhnout a udržet v EMS nad nepřítelem převahu a reálným potřebám nepřátel a dalších aktérů vojenské operace využívat EMS. EMS se tak díky tomu stává účinným multiplikátorem bojové síly. Na tuto skutečnost je tedy všemi vojenskými silami podílejícími se na plánování a vedení vojenských operací nezbytné nepřetržitě pamatovat, protože jinak nelze relevantně posoudit schopnosti ani vlastních, ani nepřátelských vojenských sil. Chybné závěry totiž pak mohou ovlivnit činnosti vlastních sil a prostředků natolik, že mohou vést až k fatálním následkům, dopadajícím na dosažení koncového stavu vojenské operace.

Defenzivní, ofenzivní a informační charakter EW je úzce spjat s jeho činnostmi a opatřeními, kdy jednotlivé činnosti EW (elektromagnetické sledování (electromagnetic surveillance – ES), elektromagnetický útok (electromagnetic attack – EA), elektromagnetická obrana (electromagnetic defence – ED))¹⁴ jsou naplňovány opatřeními EW (elektromagnetická podpůrná opatření, elektromagnetická protiopatření (electromagnetic countermeasures – ECM), elektromagnetická ochranná opatření (electromagnetic protective measures – EPM))¹⁵, a to ať již samostatně, nebo jako jejich vzájemná kombinace. ES, kterým je naplňován informační charakter EW, je jako činnost EW jediné realizováno v podmínkách AČR výhradně silami a prostředky EW. Na EA, který je ofenzivní činností EW, se v převážné většině podílí síly a prostředky EW. V případě, že jde ale o jed nouúčelová zařízení nebo plně automatické systémy ECM, nemusí být k jejich provozu

¹³ NATO. *AJP-3, Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations* [online]. Ed. C, ver.1. Brussels: NATO Standardization Office, 2019 [cit. 2019-05-05], s. C-3. Dostupné z: <https://1url.cz/erLtl>.

¹⁴ AČR. *AAP-06, Slovník NATO s termíny a definicemi A/F/Č verze*, aktualizovaná exportem z NATOTerm k 31. 12. 2022. [online]. Praha: Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, Odbor obranné standardizace, 2023 [cit. 2023-07-29], s. 112. Dostupné z: <https://1url.cz/ouQBW>.

¹⁵ Ibid., s. 110–112.

obsluze specialista EW bezpodmínečně nutný. Největší zapojení osob mimo vojenskou odbornost EW je do defenzivní činnosti EW, kterou je ED. Na realizaci ED se ve své podstatě podílejí všichni příslušníci AČR, protože jsou povinni ve vztahu k jim provozované vojenské technice využívající ke své činnosti elektromagnetické záření realizovat EPM. Realizace EPM je primárně založena na využití vlastních sil a prostředků, i když podíl sil a prostředků EW není v souvislosti s komplexním naplněním ED vyloučen. EW lze ve vazbě na jeho činnosti, opatření a úkoly realizovat samostatně, nebo jako součást tzv. elektromagnetických operací, na kterých se mimo EW mohou podílet i orgány managementu kmitočtového spektra bojového prostředí, specialisté zpravodajství, sledování, zjišťování cílů a průzkumu, navigačního boje, signálového zpravodajství a další.¹⁶

AČR musí k EW vždy přistupovat tak, že vzhledem k jeho schopnostem, předurčení a hlavnímu úkolu není integrální součástí zpravodajských schopností AČR, a to navzdory skutečnosti, že je organizačně začleněn do ZZ AČR. O silách a prostředcích EW by se v AČR mělo rovněž hovořit vždy odděleně od sil a prostředků ISR, a to i v případě, že jsou tyto síly a prostředky součástí jedné jednotky. Důvodem, proč pro takovou jednotku používat označení „jednotka ISR & EW“, je skutečnost, že ofenzivní a defenzivní charakter EW nemá s určením ISR nic společného. Výzvy, které AČR musí ve vazbě EMS v souvislosti s multidoménovým přístupem k vedení vojenských operací v budoucnu řešit, tak budou souviset s naplněním reálných schopností všech vojenských sil vést vlastní bojovou činnost ve složitém EME a umět k tomu využívat podpory, nabízené EW. Této podpory se jim ze strany EW může dostat ve formě jakýchkoliv platforem a jakéhokoliv provedení.

ZÁVĚR

Dynamický charakter budoucího OE bude vyžadovat, aby systém zpravodajské podpory AČR byl plně integrován a synchronizován na všech úrovních C2 za současně jasného, konzistentního a pravidelně aktualizovaného doktrinálního ukotvení jeho jednotlivých funkcionalit. Naplnění tohoto požadavku je jedním z hlavních předpokladů pro to, aby zpravodajská podpora mohla být distribuována v souladu se všemi funkčními a systémovými parametry a zároveň plně pokrývala široké spektrum oprávněných požadavků na zpravodajské informace včas a v požadované kvalitě. Systém zpravodajské podpory bude muset reagovat na zvyšující se poptávku po zpravodajských produktech s důrazem na udržování situačního povědomí a hodnocení hrozeb napříč všemi doménami OE i doménami prostoru bojové činnosti. Přestože k tomu bude nezbytné využití průlomových technologií jako je umělá inteligence nebo schopnost zpracování velkých dat, bude kvalita poskytované zpravodajské podpory vždy zcela jistě závislá na erudovaném personálu zpravodajských štábů, a to nezávisle na úrovni či stupni C2, jehož jsou tyto štáby součástí.

Vzhledem ke složitosti OE je bezpodmínečně nutné, aby jednotlivé výstupy zpravodajské podpory byly kontextualizovány ve vztahu k potřebám velitelů, kteří na základě

¹⁶ Ibid., s. 111.

získaných zpravodajských informací budou schopni rychleji porozumět vývoji situace v prostoru bojové činnosti. To jim umožní získat nad nepřítelem informační výhodu jak v plánování, tak i při realizaci vojenského rozhodovacího procesu a dosáhnout tak požadovaného synergického efektu napříč všemi doménami OE. Základním předpokladem pro efektivní fungování systému zpravodajské podpory, založeného na provázeném a sladěném vztahu mezi poskytovateli zpravodajské podpory a jejími uživateli, je vzájemná důvěra, relevantnost očekávání a komplementarita zkušeností a znalostí všech zúčastněných stran.

SEZNAM ZKRATEK

Zkratka	Anglický termín	Český termín
AČR		Armáda České republiky
AP		akademický pracovník
C2	command and control	velení a řízení
ČR		Česká republika
EA	electromagnetic attack	elektromagnetický útok
ECM	electromagnetic countermeasures	elektromagnetická protiopatření
ED	electromagnetic defence	elektromagnetická obrana
EME	electromagnetic environment	elektromagnetické prostředí
EMS	electromagnetic spectrum	elektromagnetické spektrum
EPM	electromagnetic protective measures	elektromagnetická ochranná opatření
ES	electromagnetic surveillance	elektromagnetické sledování
EW	electromagnetic warfare	elektromagnetický boj
ISR	intelligence, surveillance, reconnaissance	zpravodajství, sledování a průzkum
K-111		Katedra zpravodajského zabezpečení
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Severoatlantická aliance
OE	operating environment	operační prostředí
ÚU		úkolová uskupení
ZZ AČR		zpravodajské zabezpečení v AČR

Autoři:

Plk. gšt. Ing. Petr Hlavizna, Ph.D., narozen 1975. Je absolventem doktorského studijního programu Vojenský management (2020). Působil v technických i štábních funkcích v oblastech elektromagnetického boje a zpravodajství, včetně zahraničních pracovišť. V současnosti je vedoucím Katedry zpravodajského zabezpečení Univerzity obrany a zabývá se problematikou zpravodajství, sledování, průzkumu, elektromagnetického boje a elektromagnetických operací.

Pplk. Mgr. Radovan Vašíček, narozen 1973. Je starším odborným asistentem na Katedře zpravodajského zabezpečení Univerzity obrany. V rámci své vojenské praxe působil na pozicích v oblasti zpravodajství, včetně zahraničních operací a pracovišti NATO. Zabývá se problematikou zpravodajství a multi-doménové integrace.

Rtm. Daniele Brugioni, narozen 2000. Je studentem 5. ročníku magisterského studijního programu Řízení a použití ozbrojených sil na Univerzitě obrany v Brně. Zabývá se problematikou operačního prostředí budoucnosti a pokročilými vojenskými technologiemi.

Jak citovat: HLAVIZNA, Petr, Radovan VAŠÍČEK a Daniele BRUGIONI. Operační prostředí a vybrané funkcionality zpravodajského zabezpečení v Armádě České republiky – příležitosti a výzvy. *Vojenské rozhledy*. 2023, 32 (4), 155-170. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.